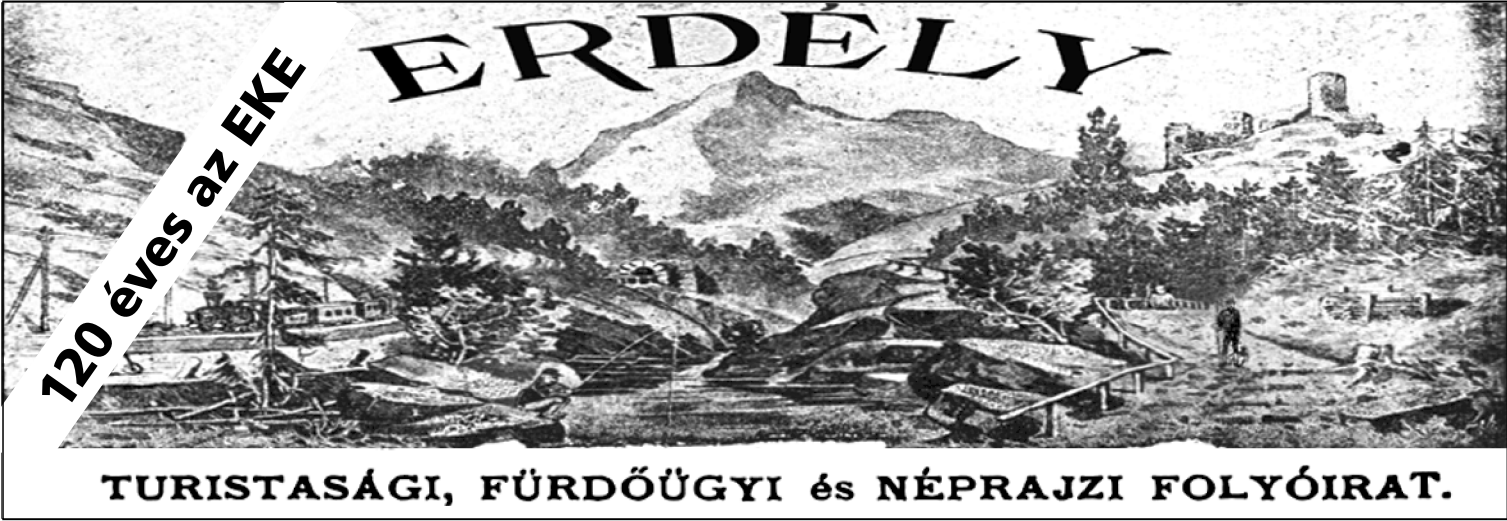

Erdély
ALAPÍTVÁ 1892-BEN
Új sorozat, 32. szám
2011/6.
Megjelenik havonta

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891 Értesítője

Szerkesztők:
Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa
Wanek Ferenc

Szent László kútja

PÁL GYÖNGYI

A Tordáról Magyarpeterdre vezető út mellett forrás található. Egy szikladarabból kristálytisztá víz buzog elő, ezt a forrást Szent László kútjának nevezik, egy régi monda Szent László király alakjával hozza összefüggésbe a forrás keletkezését. A legendának több változata is ismeretes.

„...A tatárok, látva, hogy becsapta őket, még elszántabban követték. A lova már nem bírta tovább, vízre volt szüksége, hogy a szomjúságát csillapítsa. A környéken nem volt sem forrás, sem patak. A ló nem bírta tovább, és földre rogyott. Szent László minden reményét elvesztette. S akkor a kőből, ahova lova feje hanyatlott, hűsítő forrás fakadt. A hűvös hegyi víztől a ló új erőre kapott. És így tovább folytatta az útját... Ott Peterd környékén megvan máma

is Szent László lovának a nyoma a szikladarabban. Ez Szent László forrása. Szent László lova patkójának láttam a nyomát.” (Vöő Gabriella, *Szent László-legendák a Tordai-hasadék környékének magyar népi kultúrájában*)

Kolozsvár és Torda között, a tordai úttól nyugatra eső terület egy része erdővel borított dombvidék, legelők és termőföld. Csendes kis falvak húzzák meg magukat völgyeiben, Csűrűlye, Mikes, Indal, Peterd és mások, távol a modern, zajos élettől, elfelejtve, világtól elrejtve élik mindennapi életüket.

Az erdélyi autópálya építésével a vidék képe megváltozott, most modern műút szeli át ezt a csendes vidéket, teljesen megváltoztatva a tájat. A Kolozsvár–Tordai-hasadék gyalogos turistautat (E7 – piros sáv jelzés) is kettészeli az autópálya. A Szent László kútja is a munkálatok mi-

att veszélybe került, olyan hírek is szárnyra keltek, miszerint a forrás már nem létezik, mert betemetődött a munkálatokkal. Húsvét harmadnapján, kihasználva a szép tavaszi időt, elhatároztuk, hogy megkeressük.

A magyarpeterdi úton, 15 percre az autópálya feletti átjárótól, az út szélén levő betonlapra valaki kék festékekkel felírta, hogy „IZVOR”. Egy meredek ösvény vezet le onnan a szántóföldek felé. Megálltunk egy füves tisztáson és körbenéztünk. Első látásra úgy tűnt, hogy valóban nincs meg a forrás, pedig itt-ott a fű között kis vízerecske csörgedezett. Letettük a hátizsákokat és hozzáfogtunk, hogy alaposabban átnézzük a terepet. Nem telt bele sok idő, lejjebb, egy bokor tövében megtaláltunk a forrást. Elég elhanyagolt állapotban van, sem tábla nem jelöli, sem kerítés nem védi, de kristálytisztá vize reménykeltően csörgedezett a kis sziklavájatokban, csillogott benne a tavaszi napsugár. Alakja valóban különös, egyenes szürkésfehér szikladarab, felső részén egy kis repedésen tör fel a víz, innen folyik tovább egy 20–25 cm átmérőjű, 20 cm mély medencébe, majd a két kisebbbe, végül a földek mellett levő árok felé veszi útját.

„S íme a gyeses lejtő közepén egyszerre simára s gömbölyűre kiesztergályozott kis sziklamedencék tűnnek fel, melyekből friss forrásvíz csergedez a két felsőben tömör sziklából törve elő, s úgy csobogva tovább az alsóbbakba. A nép hite szerint itt szúrta lándzsáját a szomjúságtól gyötört nagy király a föld-

Több legenda fűződik a Szent László kútjához

be és ennek nyomán nyílt meg a felső kis medence s fakadt belőle üdítő ital szomja enyhítésére. És amint sisakját a földre dobá, hogy homlokáról a fadaralmak verejtékét letörölje: a földön az is forrássá vált, s így támadt a sisak alakú másik nagyobb szikla-öböl; míg az alsó kettő László lova patkóinak nyomása alatt horpadt be a sziklába. A nép máig is Szent László kútjának nevezi e kedves bájos kis tüneményt.”(Czárán Gyula)

A forrás keletkezésének van egy román változata is, a történet hasonló, de Nagy (makedóniai) Sándor nevéhez fűződik, a forrást pedig izvorul Alexandru Macedonnak nevezik.

A mai rohanó világunkban sajnos kevesen szakítanak időt arra, hogy legendákról meséljenek, forrásokat keressenek, a természetet járják, megcsodáljanak egy virágot, bámulják a kék eget, örvendjenek egy kellemesen eltöltött napnak a szabadban. De hát akkor el kell felejtetni mindent, ami évszázadokon át meg-

maradt. Igaz, vagy nem a legenda, hogyan keletkezett a forrás, ki volt, aki vizet fakasztott a sziklából, hogy maradt a patkónyom a kövön? Talán nem is ez a lényeg. Tudjuk, hogy a forrás története számunkra annyira igaz, akárcsak a tündérmesék. Minden esetre szebben hangzik, mintha csak azt mondanánk, hogy a forrás vize átfúrta a kemény kőzetet és kis medencéket alkotva ontja üdítő vizét.

Az autópálya körüli munkálatok megváltoztatták a vidék képét, szerencsére a forrás kicsit távolabb esett, így megmenekült. Vagy talán a legenda folytatódik – Szent László, aki vizet fakasztott valamikor itt a Tordai-hasadék mellett, most megmentette a kis forrását a pusztulástól... De a feledéstől ki mentheti meg? Telik az idő, a szél befújja az út porát, benövi a moha, elakad a lefolyása, elmocsarasodik a forrás környéke. Talán nekünk is tennünk kellene valamit, hogy a Szent László forrás továbbra is megmaradjon.

A forráshoz vezető kijárat és ösvény

A Természet Kalendárium - Jeles napok

Aratás hava (VI. 21.–VII. 20.) – a Nap a Rák jegyébe lép

TÓTHPÁL TAMÁS

Rovatunkban, melynek időrendi beosztásánál Xántus János *Természet kalendáriumának* időbeosztását követjük, ezúttal az Aratás havának időjárására vonatkozó népi regulákból közlünk szemelvényeket. Kírándulásaink tervezésekor hasznát vehetjük ezeknek az évszázados népi megfigyeléseknek is. A rovatban közölt jeles napok többségükben úgynevezett csíziós napok. Ezek általában: negyvenes napok (időjárásukkal a következő negyven nap csapadékos, vagy száraz voltát jelzik), rámutató napok

(többnyire páros napok, melyek időjárásukkal egy másik nap, következő hét, hónap, évnegyed időjárását jelzik).

Június 24.: Szent Iván, azaz Keresztelő Szent János születésének napja. Esőjével és derült idejével is negyvenes nap. Erre a napra esik az ortodox románok „Sânziene” ünnepe (neve a Sân-zâne, azaz szent tündérek, vagy római ünnep utódjaként a Sancta Dianából ered), egyik legjelentősebb, szabadban töltött ünnepük, gyógynövénygyűjtéshez kapcsolódó szokásokkal. Erre a napra helyezik a nyári napfordulót – tévesen, mert ez

június 21-én van! –, mikor a nap „táncol az égen” azaz egy pillanatra megáll az égbolt közepén, aztán kissé reszketve folytatja útját.

Jellegzetes és kapcsolódó növénye e napnak a Szent Iván virága, vagy Szent Iván seprűje. A tejoltó galajról (Galium verum – tejoltófű, románul sânzene) van szó, mely a tárnicsvirágúak rendjébe, ezen belül a buzérfélék családjába tartozó növényfaj. További népies nevei: Szent János virága, Szent Antal virága, kásafű, tejzsugorító fű. Teáját a népi gyógyászatban vese, epe, máj és légzőszervi megbetegedések el-

len alkalmazzák. A múltban, sárka festéktartalma miatt sajtok festésére is használták.

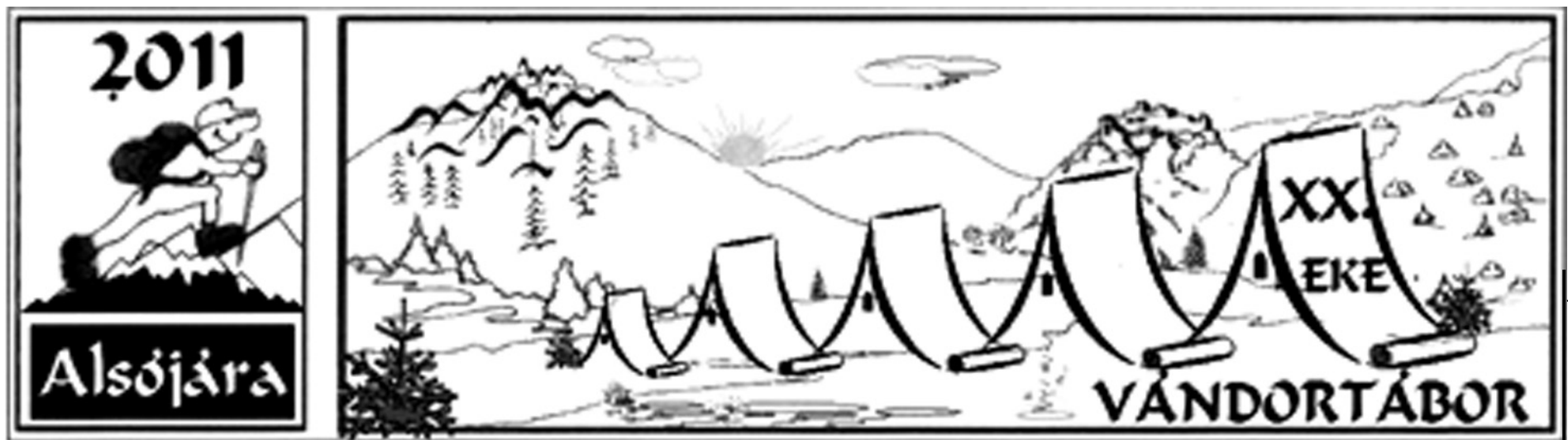
Július 2.: Sárlos Boldogasszony, Szűz Máriának János édesanyjánál, Szent Erzsébetnél tett látogatásának emléknapja. Esőjével negyvenes nap.

Július 13.: Margit. Antiochiai Szent Margit (megh. 370) szűz vértanú ünnepe. Ha esőt, zivatart hoz, esetleg vihart dörgéssel, villámokkal, akkor „Margit dühöng” és „Mérge Margit”-nak („Pisis Margit”) nevezik. Esőjével negyvenes nap. Ha ezen a napon jó idő van, elkezdődhet a szabadban való fürdő-

zés. A kárpátaljai görög katolikusok szerint már hamarabb: július 5 – Agrippina vértanú. Eddig veszedelmes a szabadban fürdeni, e naptól már a gyermekek is fürödhetnek a szabad folyóvízben.

Július 20.: Illés próféta ünnepe, akit tüzes szekéren ragadtott égbe az Úr. Ósi kígyó- és medveünnep, gyakran zivatart, jégesőt hoz, viharos, villámlós nap. A görögkeleti (ortodox) hitvilág harmadik évnegyede kezdődik ezen a napon (de la Sânt Ilie la Sân Medru – október 26.), utána már nem lesz jégeső. Ha Illés nem hoz esőt, Dánieltől várhatjuk (július 21.).

Az *Erdély* következő száma július 23-án jelenik meg!

Csukás-tó – fürdőzés és élménytúra autóbusszal és gyalog

SZAKÁCS ÉVA

„Szépségedből örök lázban / ezer
szemmel lakomáztam”

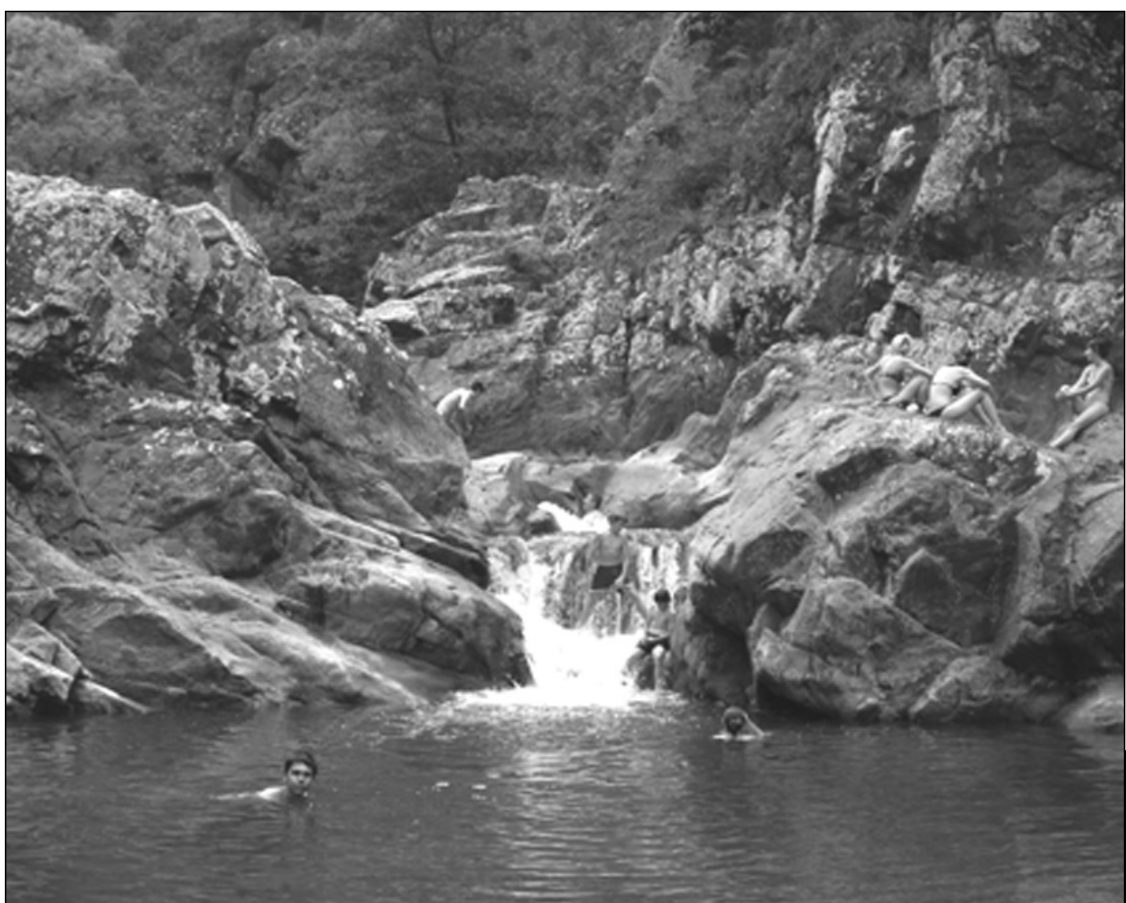
Áprily Lajos, (Természet)

A táborból autóbusszal indulunk délnek. Néhány kilométer után kiérkezünk az Aranyos völgyébe, ott keletnek vesszük az irányt, gyönyörködhetünk a táj szépségeiben. Amikor Orbán Balázs a XIX. században erre járt, ez az út nem létezett. Ösvényeken haladva járta be a vidéket. Az Aranyos völgye 170 km hosszú. Jobbról-balról vadregényes völgyekből, szorosokból alázúduló patakok csatlakoznak a folyóhoz. Részletes leírást olvashatunk Lukács József: *Aranyos-völgyi kalauz* című kiadványában, amely 2006-ban, az Erdélyi Kárpát-Egyesület XV. Országos Vándortábora alkalmából jelent meg. Érintjük Borrév (Buru) községet, majd 3,5 km után elérkezünk a Borrévi Menedékházhoz (Cabana Buru). Innen kezdődik a gyalogos kaland.

Pap (Gyallai) Domokos: *Torda és környéke* címmel 1913-ban, Tordán kiadott turistikalauzában így ír: „A tájszépségek a várfalvi állomáson felül az Aranyos szorosában kezdődnek. Erdő borította hegyekből hatalmas, magános szirtek emelkednek ki, vad vízmások tagolják a tájéket. A sötét trachit, kékes porfir, zöldes diorit, fehér és vörös mészkő, barna vasérc csodás változatosságban tarkállanak a sziklák oldalán. A keskeny vágányú vaspálya merész kanyarodások után a Berkes-patak hídján halad át. A sötét, mély völgyben több vízesést alkot a kis hegyi patak, amelyet alkalomadtán érdemes megtekinteni.”

Gyallai Pap Domokos tanácsát megfogadva elindulunk a Berkesi-szorosba. Már az út elején csodás látványban van részünk: hatalmas sziklatömbök, vízesések. Tekintetbe véve a völgyben való haladás nehézségeit, a szoros feletti úton haladunk tovább a Berkesi-gerincen, követve a piros háromszög útjelzést. Jobbra, alattunk néha kivillan a patak a sötét völgyből. A patak medre végig sziklás, vízesésekkel tarkított. Folyamatosan felfelé haladunk, kicsit fárasztó, de kárpótól bennünket a lombhullató erdő üdesége (Mészkői erdő). Úgy 1,5 óra elteltével bal oldalunkon kinyílik a táj. E kopár tisztáson a múlt évszázadban mészkőbánya működött. Rövidesen kiérünk a bányából kivezető útra, amely a Berkesi szoros felső vízeséseihez vezet. Itt kis pihenőt tartunk.

Hegyes szögben jobbra térrünk. Mögöttünk marad a Berkes-patak. Felettünk tündököl a Berkesi-tető (650 m). Meredek emelkedő teszi próbára fizikai felkészültségünket. Az erdő lombjai kellemes árnyékkal fogadnak. Jobb oldalunkon újból elhagyott bánya nyomai, innen alabástromot termeltek ki. Rövidesen kiérünk a Papok-gerincére (Dealul Bisericii). Hol is vagyunk? Nyugatra, légvonalban 10 km-re a völgyben Jára, s a táborunk. Északnyugatra a második dombor mögött Berkes falu. Északra pedig a három Peterd, s ezektől jobbra a Tordai-hasadék. Északkeletre a dombor mögött ortodox kolostor – zárándokhely – található. Itt jegyezném meg, hogy a Tordai-hasadék Természetvédelmi Terület 1939–1948 között, és 1997-től újra. A Berkesi-szoros

Fürdőzők a Csukás-tónál

mészkőbe vájt szakasza, a Tordai-hasadék és Túri-hasadék része a Torockói-hegységnek, az Erdélyi Szigethegység délkeleti részében találhatók.

Miután kigyönyörködtük magunkat, újra erdőben folytatjuk utunkat. A növényzet változatos. Láttunk öreg lombhullató erdőt, nyírest, nemsokára fenyvesben haladunk. Aztán következik egy ligetes tölgyes, ahol a talaj köves. Még nem szóltam a csodás virágokról, melyek itt tavasztól ősziig pompáznak. Bár az alattunk levő Aranyos szorosa is a Torockói-hegységhez tartozik, környékének növényzete mégis a Gyalui-havasokra jellemző. Erdemes olvasgatni Palczer János (igen tisztelt tag- és túratársunk) *Gyalui-havasok* című kalauzát, mely *Növényvilág* fejezetében leírja a tájegység növényritkaságait: a túllelű szegfű (*Dianthus Spiculifolius*) halvány rózsaszínben pompázó különlegességet, valamint egyikét a legszebb virágoknak az itt található növények közül, a kék virágú leánykörtécint (*Pulsatilla grandis*).

Szép lassan felérkezünk a 700 m felett magasló Piculetre, amely a Papok-gerincének része. Itt ebédszünetet tartunk. Ha tovább haladnánk a piros háromszög jelzésen, 3,5 km után eljutnánk a Tordai-hasadékhoz.

A pihenő után délkeletnek

vesszük az irányt, követve a sárga kereszt útjelzést. Célunk a Csukás-tó. 4 km meredek útszakasz után érjük el a Hesdát-patak völgyét. Ezen a szakaszon az Éger-patak (Arinei) bal oldalán fékezzük fáradt lábikráinkat, s csodáljuk annak kőbe vájt árkát. Néhol fél méternél is keskenyebb mederbe zsugorodik. Elővigyázatosan lépkedünk. Egy kanyar után csodálatos látvány tárul eléink, megpillantjuk az 549 m magas Bábavárát, s az alatta már csendesen folydogáló Hesdát-patakot. Vetkőzni kell! Átkelve a patakon, a patak mentén felfelé sétálva 300 m után elérjük a Csukás-tót.

A Hesdát-patak a Tordai-hasadéktól 8 km-t tesz meg 65 m szintkülönbséggel. A patak medre vadregényes szorost képez. Itt olyan a terep, hogy csak a patak medrében lehet haladni. Az alázúduló víz a laza talajt kimosta és a 2,5 m magasból aláhulló víztömeg jókora tavat képez, ez a Csukás-tó. A víz nem hideg, hiszen az át-

melegedett sziklák között folydogálva felmelegszik. Hétfélegken zsúfolásig megtelik a völgy fürdőzőkkel. A tordaiak „Kis Acapulco”-nak nevezik e helyet. Az 1960-as évekig pisztórángban igen gazdag volt a patak.

Miután jól kilubickoltuk magunkat, felkerekedünk, s elkísérjük a Hesdát-patakot a torkolatig. A patak Sínfalva (Cornești) – Árpád-kori település – fölött ömlik az Aranyosba. Ezen a szakaszon már szelíden folydogál 2 km-n keresztül. Utunk során elhaladunk a Vízművek mellett. Itt csapolják meg a Hesdát-patakát, vizét tisztítás után nagy átmérőjű csövön továbbítják Tordára és környékére a szivattyútelep segítségével. A torkolat előtt átkelünk a Hesdát-patakon. 2,5 km-t az Aranyos mentén haladunk. Autóbusszal szállunk a várfalvi híd előtt, majd az Aranyos völgyén, s az abba beleömlő Jára mentén visszatérünk a táborba.

Hollók a Berkes-patak fölött

Nehézségi fokozat: közepes
Megtett távolság autóbusszal: 35 km
Megtett távolság gyalog: 17 km – menetidő 9 óra
A terep: változatos, helyenként nehéz
Javasolt szerelés: bakancs (túrabot), fürdőruha
Túrávezetők: Szakács Éva, Katona Gizella, Nagy Klára

Torda fél évezredes hangulatai

MOLNÁR LAJOS

Az alsójárai EKE táborból autóbusszal dél felé utazunk a Járapatak szűk völgyén lefelé 10 km-re fekvő Borrév faluig. A főútra (DN 65) kiérve balra kanyarodunk, és az Aranyos bal partján kelet felé elhagyjuk Borrévet, a Torockó felé vezető műút betonhidját jobbra, majd rövidesen érintjük az Örvénykő nagy sziklatömbjét, ami az Aranyosszék és Torockó határa volt szinte 1000 évig. 2 km után a Leánykő szikláját látjuk, amit alig 150 éve vágtak át, hogy az országutat megépíthessék. Az országút mellett még néhány helyen látjuk az 1904–1907 között épített keskeny vágányú vasút elhanyagolt sínjeit, melyen 1998. október 16-án járt utoljára a Havasi Mokbanica.

Ív alakú modern hídon áthaladva kiérünk az Aranyos gazdagon termő és szépen megművelt öntési területére, jobbra Várfalva, előre Aranyosrákos, balra Sínfalva és Tordaszentmihály, a régi Aranyosszék falvai. Áthaladva ezeken a honfoglalás kori falvakon már Torda külvárosában vagyunk. Áthaladunk az új autópálya alatt és rátérünk az E60-as főútra. Balra a Tordai-hasadék sziklaszorosa, jobbra az iparnegyed romjai láthatók. Beérkezünk a Szénatérre, ahol a körforgalmi út felvisz a belváros felé. Mivel Torda főterét teljesen felújították és egyirányú forgalom van, mi észak felé, a volt Jósika Miklós utcán megyünk föl. A 44-es számú ház, a református parókia előtt megtekinthetjük Petőfi szobrát és az épületet ahol Petőfi Sándor 1849. július 20-án családját barátja, Miklós Miklós református lelkész gondjaira bízta, majd két nap múlva innen indult Bem táborába, ahol július 31-én végleg eltűnt. To-

Autóbusszos túra.
Útvonal: Alsójára – Borrév–Torda és vissza.
Távolság: 70 km

vább a főutcán bal kéz felől látjuk a volt Ferenc József Főgimnázium épületét, ma Vitéz Mihály Nemzeti Kollégium. Jobbra térve a Búza utca végén gesztenyes liget közepén látjuk az Újtordai Református vártemplomot. Északi sarkánál jobbra kanyarodva érkezünk a Sóbánya alsó bejáratához. Tordán a sóbányászat legalább 3–5 ezer évre tekint vissza, de a föld alatti bányászat II. Endre királyunk által betelepített százsz bányászok kezdték el gyakorolni. A XIX. század végén a bányát bezárták. A látogatók előtt csak 20 éve nyílt meg. Az utóbbi 3 évben 6 millió eurós pályázat útján európai szintű turisztikai látványra varázsolták. A polgármester bejelentése szerint 10 éven belül új üdülőtelepet hoznak létre Sóvirág néven, több szállodával és gyógyközponttal, illetve arab befektetők több mint 200 millió eurós befektetéssel Európában egyedülálló 5 csilagos szállodát építenek a megnyitandó Antal-bányába.

A sóbánya bejárása után busszal az 5 emeletes kórház előtt, a Domokos-rendi szerzetesek temploma és kolostora mellett haladunk, itt volt valamikor Ó- és Újtorda határa. A kolostort Mária Terézia parancsára építették, ugyanis a másik két templom az unitáriusok és reformátusok kezén volt. Innen már látszik a római katolikus templom épülete, mely keresztben lezárja a főteret. A templom előtti körforgalomból bal felé térünk az 1902-ben épült Vigadó, ma városi színház előtt és néhány dupla kanyaros szempontinen felérünk a vízvásztó dombra. A középkorban itt állt Udvarnok telke, a sóbányászok kolóniája, amit 1668 nyarán égettek fel a török-tatár hadak.

A mostani épületek a háború után épültek, a Tordára betelepülő tanyasi románoknak. Egy serpentin után már lent is vagyunk a régi rómaiak által művelt sóbányák világában. Jobbra térve a sóstó elé érünk, mögötte állatkert, amely éppen fel-

újítás alatt áll. A völgyteknőben kb. 25 sóstó van, a hajdani sókitermelés tölcseireiben. Viszszatérve a városközpontba gyalog bejárjuk a főteret, vagyis a régi Vallásszabadság teret. A XVIII. századig ezt a teret Erdély főurainak házai díszítették, de az osztrák megszállás megváltoztatta a tradíciókat.

Meglátogatjuk a római katolikus templomot, a vallásszabadság 1557-es kikiáltásának helyszínét. 1568. január 6-án a világon először hirdették ki a tordai országgyűlésen a vallásszabadságot, törvénybe is foglalva.

A templommal szemben emeletes ház, a volt Városháza, 1918 után törvényszék, amelyet 2010-ben elköltöztettek, a leromlott épület várja sorsa beteljesedését. Tovább haladva a szállodát üzletsorok követik. A Transilvania bank épülete sarkán szerény tábla jelzi, hogy itt született 1782-ben Jósika Miklós. A ház tulajdonképpen Weselényi Miklós családjáé volt. Elénk tárul a református templom épülete, mögötte karcsú 66 m magas óratornya, ez Torda legrégebb épülete, vele szemben a Fiskus ház (sóispánok háza), ahol az itt tartott 128 országgyűlés alkalmával a magyar királyok, majd az erdélyi fejedelmek szálltak meg. A templom nyugati bejáratával szemben a 3 éve visszakapott iskolaépület található, itt működik a 12 osztályos Jósika Miklós Elméleti Líceum.

A piac túlsó oldalán visszatérve az 1944 szeptemberében folyó nehéz harcok során megsérült és helyreállított házak alagorán üzletsor.

Visszaérve a római katolikus templom mögött megcsodálhatunk egy barokk stílusú ikerházat (1690), majd a színházat, itt működött az Orfeum, melynek felavatásán Fedák Sári is énekelt.

Buszra ülve a főtér végén balra búcsúzóul rátekinthetünk a vármegyeházára, most Polgármesteri Hivatal, előtte Ioan Rațiu memorandista ügyvéd szobrával.

Tordai-hasadék

ISTVÁNFFY ÁRPAD

Nehéz túrában járnak be a táborozók

ISTVÁNFFY ATTILA

A táborhelytől a Jára-völgyén, majd az Aranyos-völgyén haladunk autóbusszal 14 kilométert. A gyalogtúra kiindulópontja a borrévi menedékház. Innen a piros háromszöggel jelzett turistaút vezet a Tordai-hasadék felé. Eleinte a Berkes patak völgyében haladunk felfelé. Az ösvénytől jobbra látható a Berkes-patak néhány gyönyörű víz-esése (nem túl magasak, de látványosak). Egy órányi haladás után elhagyott bentonit bányához érünk, majd félórát makadám úton gyalogolunk. Ezután jobbra fordulunk északkeleti irányba a Tordai-hasadék jobb gerince felé. Miután elhagyunk egy másik bentonit bányát, kiérünk a felsőpeterdi ortodox kolostorhoz. Utunkat folytatjuk a Monasztéria gerincén, a

piros sávval jelzett turistaúton. Amikor elérjük a gerinc legmagasabb pontját (791 m) rátérünk a piros ponttal jelzett ösvényre, amely a hasadék peremén halad tovább. Innen láthatjuk a bal oldal csodálatos falait: a Racoviță-rétegek, Gürthler-törmelék, Élelt-torony, Hili-odú és a Falko-losszus. Követve a piros pontot a mészkői erdőn keresztül leereszkedünk a Tordai-hasadék menedékházhoz.

Innen folytatva utunkat, közel 300 méteres emelkedő után feljutunk a Tordai-hasadék bal peremére, ahonnan immár a hasadék jobb oldalát láthatjuk: a Nagyszinusz-oldalt, a Porlik-tömböt, a Gömbölyített-szírtet és a Wolf-gerincet. Leereszkedünk a Hesdát-patak völgyébe, ahonnan a hasadékön át gyalogolunk a menedékházig, majd busszal vissza a táborhoz.

Útvonal: autóbusszal Alsójáratól a borrévi menedékházig, visszafelé a Tordai-hasadéktól a táborig. **Gyalog:** Berkesi szoros, Papok gerince, a Tordai-hasadék körtúrája: a déli és északi oldalak **Távolság:** autóbusszal 42 km, gyalog 16 km **Szintkülönbség:** felfelé 700 m, lefelé 650 m **Menetidő:** 8 óra **Minősítés:** nehéz túra

Kolozsvár környéki kirándulások geológus szemmel

A SZERZŐ FELVÉTELE

Részlet a Róka-dombon lévő homokbányából. Kollégám törésvonalra mutat, melytől jobbra fent, a Nádaskőródi Homok Formációba befogazódva láthatók a Kettősmezei Agyag Formáció rétegei.

Mit rejt a Róka-domb homokbányája?

WANEK FERENC

Ma a Nagy-oldal felső részébe, a Róka-domb homokbányájához látogatunk. Megközelíthető a Hajnal negyed felől, az Eugen Ionesco utca folytatásában, a Tordai úton és a bükkli letérőn át, vagy a Papok völgyén felfelé. A Bükkön át Szelicsére vezető aszfaltút alatt, markánsan kirajzolódó hegylábban találunk rá. Autóút is vezet oda keletről. A homokbányát ma csak alkalmyszerűen fejtik.

Kolozsvárhoz legközelebb itt találkozhatunk a Nádaskőródi Homok Formáció izgalmas kövületeivel. Azonfelül itt szabadabban gyűjthetünk kövületeket, mert a nádaskőródi típusfeltárás természetvédelmi terület. A nádaskőródi őslény-lelőhelyet már a XVIII. században ismerte a tudomány, Johann Ehrenreich Fichtelnek köszönhetően, aki a kelet- és közép-európai térség máig leggazdagabbnak ismert koramiocén-kori kövületlelőhelyét ismertette, melyet a később Nádaskőródi Homok Formációnak keresztelt litosztratigráfiai egységben talált meg. Ez a formáció nagyenergiájú tengeri közegben, nem túl nagy mélységben, vagyis epikontinentális környezetben, egy tengerfenék-lejtőn rakódott le, nagyjából egy időben a mélyebb vízi, nyugalmasabb közegben lerakódó Kettősmezei Agyag Formációval. A korábbi idők földtani felfogásában a két litosztratigráfiai egységet egymás fölé helyezték, de mióta a formációk időhatár kérdése világossá vált, azt is tisztázni lehetett, hogy első sorban nem időben, hanem a képződési körülményben van

különbség a két formáció között. A róka-dombi feltárásban is látható a Kettősmezei Agyag Formáció, ami itt a Nádaskőródi Homok Formáció fedőjében, törési felületek közt beszakadva, a homokbánya belső részén azonosítható. Itt az is kitűnően látszik, hogy a két formáció összefogazódik, vagyis jellegzetes rétegeik váltják egymást.

A Nádaskőródi Homok Formációnak minket érdeklő kiválósága, hogy ebben a nagyenergiájú közegben, ahol az egymást követő zagvárok közt lencseszerűen, a sekélyvízi parti zónából áthalmozott helyzetben, de nagyon jó megőrzési formában, a Paratethys-tenger kora-miocén külsővázis élővilágának kövületei találhatóak. A kövületgazdag lencsék nem túl gyakoriak, de kis figyelemmel biztos találunk. Sajnos itt is, akárcsak az eocén kövületek esetében – amint azt a Plecska-völgyben tett első kirándulásunk alkalmával megírtam (lásd az Erdély április 30-i számában, a 9. oldalon) – a rétegek a diagenézis (közötté alakulás) során, az aragonit kompenzációs szintje alá kerültek, így az aragonitos vázak kioldódtak, csak nyomokban felismerhetők. Az itteni homokkőnek az állaga laza, így nagyon nehéz a megőrzött belső és külső lenyomatok begyűjtése, megőrzése. Száraz időben használhatunk befújható hajlakkot konzerválásukhoz. A kagylók egy részének a megőrződése szerencsésebb. Akár a Plecska-völgy esetében, itt is a kalcitos vázúak azok, amelyek jó állapotban fennmaradtak.

FOLYTATJUK

Autóbuszos Vasvári Pál-emléktúra, a XX. EKE vándortábor idején

PÉNTEK LÁSZLÓ

Vasvári Pál 1826. július 14-én született Tiszabüdön, ma Tiszavasvári. 1849. július 6-án esett el a román felkelők fegyvereitől, Kalotaszeg legdélibb csücskében, a Funtinelli (Fântânele) határrészen, melyet ma Vasvári Havasnak nevezünk. Vasvári, eredeti nevén Fejér Pál történelemtanár, az 1848-as márciusi ifjak egyik vezéralakja, az általa toborzott Rákóczi szabadcsapat parancsnoka. Sírhelye nem elérhető, az ő, valamint a vele együtt lemészárolt több mint 400 katonájának csontjait a bélesi vízierőmű gyűjtőtávnak 90 méter mélységű vize fedi. Az utóbbi két évtizedben a médiának köszönhetően sokan megismerték életútját, forradalmi-szabadságharcos tevékenységét, halálának körülményeit, életének tragikus végnapjait.

A túra résztvevőivel fellekeressük azokat az emlékhelyeket, ahol végharcait vívta ez a lelkes csapat, mely Bem tábornok parancsára védte a kalotaszegi magyar falvakat a vérengző román csapatok támadásaitól. Első állomásunk a körösfői Vasvári emlékház, ahol a kiállított dokumentumok alapján nyílik rálátás hősünk és bajtársai életére

Útvonal: Alsójára – Járavize – Magyarlóna – Gyalu – Körösfő – Gyerőmonostor – Magyarvalkó – Fântânele – Melegsamos völgye – Magyarlóna – tábor.

Távolság: autóbusszal 200 km

A minden év július elején rendezett Vasvári Pál kerékpáros emlék- és teljesítménytúra az emlékhelyeket fordított irányban járja be.

és tevékenységére, valamint halálának körülményeire, de tájékozódhatunk Kalotaszeg múltjáról és jelenéről is. Ezután a kegyelet szalagjával ékesítjük a templomdomb alatti Vasvári kopjafát, majd Magyargyerőmonostor felé vesszük utunkat, ahol Vasvári a Rákóczi szabadcsapat 3. századával állomásozott és innen indult utolsó útjára. Megtekintjük Hory Farkas református lekipásztor sírját, akivel Vasvári az együtt töltött rövid idő ellenére közeli barátságba került, és aki óva intette az ifjú vezért a havasokba való felmeneteltől.

Utunk Magyarvalkóra visz, ahol a Rákóczi szabadcsapat 2. százada állomásozott, és itt volt berendezve a csapat tábori kórháza is, s ahol megtekintjük a református cinteremben 1996-ban állított Vasvári kopjafát. Következő helyszínünk a tragikus csatátér a bélesi tónál, ahol részletesen megismerkedünk a csapatmozdulatokkal, melyet

óráról órára fel tudunk idézni, majd az emlékezés és kegyelet koszorúját helyezzük a tó vizére, így fejezve ki tiszteletünket a mélyben porladók iránt. Utunkat folytatva az úgynevezett lancu keresztnél, román források alapján és szemszögből próbáljuk megérteni a korabeli történéseket.

Utunk visszavezető szakaszán Havasnagyfalun keresztül ereszkedünk le a meredek serpentineken, ahonnan fenséges és gyönyörű kilátás nyílik a Gyalui-havasokra, majd rövid ideig gyönyörködhetünk a tarncai vízierőmű gátjáról nyíló panorámában. Busszal Gyalun keresztül térünk vissza a járavölgyi táborba, remélhetőleg holtfáradtan és farkaséhesen, olyan örökérvényű élményekkel a szívekben, melyeknek köszönhetően megértjük, miért kell ezt a zseniális ifjút – akinek egyetlen kincse, a becsületes élete volt – elhelyezni az öt megillető helyre, a „Történelem Pantheonjában”.

Székelyföldi körút Parajdtól Borszékig

KOVÁCS DIÓSZEGI ZSUZSA

Parajdon, a Sóvidék központjában kezdődött június 17–19-i székelyföldi körutunk. A Korond-patak szurdokvölgyében, a Sósoros bércei közt sétálva csodáltuk a felszínre törő, csodálatos sóképződményeket. Tovább haladva rövidesen megérkeztünk Tamási Áron szülőfalujába, Farkaslakára, amely egyben örökös nyughelye is. Itt a neves székely író kopjafás sírját látogattuk és koszorúztuk meg a templom melletti két cserefa alatt, ahova saját végrendelete alapján temették. A sír mellett áll a Tamási emlékmű, Szervátiusz Jenő és Tibor alkotása.

Ezután Szejkefürdő következett, Orbán Balázs, a legnagyobb székely örökös nyughelye, itt is koszorúztunk. A dombtetőre épült síremlék felé hálás utódok emelte faragott székelykapuk alatt vezet az út. Utána Székelyudvarhelyen keresztül Csíkszeredáig utaztunk, ahol a *Rejtélyek, sorsok, múmiák* című, nagyon érdekes kiállítást néztük meg a Csíki Székely Múzeumban. Gyergyószentmiklóson a városközpontot és az örménykatolikus templomot látogattuk meg, majd a Tarisznyás Márton Múzeumban *A fekete leves – A kávéfőzés története* című kiállítást.

A várost elhagyva, rövidesen a festői szépségű Gyilkostóhoz érkeztünk, mely Erdély egyik legszebb torlasztava. Innen a Békás-patakot követve érkeztünk a Békási-szorosba,

Székelykapuk sora vezet Orbán Balázs sírjához

a Keleti-Kárpátok legszebb és leghosszabb szurdokába, mely 200–300 m magas, függőleges sziklafalaival Európa egyik természeti ritkasága, s egyben a hegymászók paradicsoma. A szoros legszebb részén gyalogosan keltünk át, hogy legyen alkalmunk gyönyörködni a táj szépségében és fényképezni is. Továbbra is a Békás-patakot követtük, a Békási víztározó gátjáig. A közeli kikötőből rövid sétahajózásra indultunk a tavon. Alkalmi zenészlünk, hallva, hogy magyarul beszélünk, magyar zenével szórakoztatott. Kirándulásunk utolsó napján körbeautóztuk a tavat, több helyen megállunk, megcsodáltuk a gyönyörű tájat, hiszen a tó túlsó ol-

dalán a szépséges Csalhó emelkedik, amit utunk során több oldalról is láthattunk.

A tó végétől a Beszterce mentén folytattuk utunkat utolsó megállónk, Borszék felé, mely egykor a monarchia egyik legelegánsabb üdülő- és fürdőhelye volt. Bár eléggé tönkrement, régi pompája még most is látszik. Öröndetes, hogy az utóbbi időben újból „jó gazdája” lett a városnak, elkezdődtek a felújítási munkálatok, talán néhány év múlva megint régi fényében fog tündökölni Borszék. Maroshévíztől a Maros mellé szegődve folytattuk utunkat Szászrégenen, Marosvásárhelyen keresztül kincses városunkig.

Júliusi rendezvények

■ **Július 2. (szombat):** Vasvári Pál kerékpáros teljesítménytúra (118 km). Útvonal: Kolozsvár – Gyalu – Tarnicai tó – Havasnagyfalu – Fântânele tető – Bélesi tó – Bánffyhunad – Körösfő. Részvételi lehetőség a körösfői Vasvári Pál emléknapokon. Találkozás 7 órakor a monostori kijáratnál a híd alatt, vagy Gyaluban a hidegszamosi letérőnél 8 órakor. Szervező: Nagy Lajos ♦ Fürdőtúra távolsági autóbusszal a patai sóstóhoz (gyalog 4 km). Találkozás 6.45 órakor a 4-es troli A. Vlaicu végállomásán. Túravezető: Szakács Éva. ♦ Mikesi tó (17 km). Találkozás 8.45 órakor a Széchenyi téri mozi előtt. Túravezető: Feischmidt János ♦ Gyors lábúak sétája a Lombra (ökotúra), vadcsereznye szüret (12 km), időtartam 10 óra. Indulás 8 órakor a nagyállomás elől. Túravezető: Kiss János.

■ **Július 2–3. (szombat–vasárnap):** Mikrobuszos kirándulás Borsára. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szabó István.

■ **Július 3. (vasárnap):** Vonatos kirándulás a körösrévi Zichy barlanghoz. Találkozás 7.30 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Vas Géza.

■ **Július 6. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.

■ **Július 9. (szombat):** Páter forrás (17 km). Találkozás 8.45 órakor a Széchenyi téri mozi előtt. Túravezető: Feischmidt János ♦ Fürdőtúra távolsági autóbusszal a patai sóstóhoz (gyalog 4 km). Találkozás 6.45 órakor a 4-es troli A. Vlaicu végállomásán. Túravezető: Szakács Éva.

■ **Július 9–10. (szombat–vasárnap):** Mikrobuszos kirándulás Biharfüredre. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Palczer János ♦ Máthé Gyula emléktúra Jósikafalván. Indulás 8 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.

■ **Július 10. (vasárnap):** Tábori előzetes: Ifjúsági túra mikrobuszal: Római fürdő, Csákyakő, Intregáldi-szoros (gyalog 20 km/ 800 m). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: László Györgyi ♦ Bácsi torok (15 km). Találkozás 9 órakor a 31-es autóbusz Széchenyi téri végállomásán. Túravezető: Márton Erzsébet.

■ **Július 12. (kedd):** Fürdőtúra Tordára. Találkozás 8 órakor a Széchenyi téri Flip előtt. Túravezető: Sáska Pál.

■ **Július 13. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban.

■ **Július 16. (szombat):** EKE forrás (20 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs Miklós.

■ **Július 17. (vasárnap):** Brüll kilátó (12 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs János.

■ **Július 20. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.

■ **Július 23 (szombat):** Fürdőtúra távolsági autóbusszal a patai sóstóhoz (gyalog 4 km). Találkozás 6.45 órakor a 4-es troli A. Vlaicu végállomásán. Túravezető: Szakács Éva.

■ **Július 25 (hétfő):** Bors Mihály emléktúra, az alsójárai EKE vándortábor elérhetősége gyalogosan (32 km, szintkülönbség 600m); Kolozsvár – Árpád-csúcs – Tordaszelestye (Săliște) – Pusztaszentkirály (Crăiești) – Egrespatak (Valea Agrișului) – Alsójára útvonalon. Találkozás 8 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Tóthpál Tamás.

■ **Július 26–31. (kedd–vasárnap):** Vándortábor Alsójáran.

■ **Július 27. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Autóbuszos kirándulás Alsójárába. Találkozás 6.40 órakor a kisállomással szembeni troli megállóban. Túravezető: Székely Lavotta.

■ **Augusztus 3. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.

Infó

■ **Szolgáltatás napok a székházban:** hétfőn és szerdán 17–18 óra, kedden 11–13 óra között.

■ **EKE fotóklub:** minden kedden 17 órától a székházban.

■ **Könyvtár:** minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban. Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Előzetes

■ **Augusztus 12–14.** (péntek–vasárnap): Autóbuszos kirándulás Hátszeg vidékére. Túravezető: Szócs Miklós.

■ **Augusztus 22–28.** (hétfő–vasárnap): Autóbuszos kirándulás a Vajdaságba. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.

Túravezetők, szervezők elérhetőségei:

Feischmidt János 0722-542360

Kiss János 0364-807639, kjani51@gmail.com

Kovácsné Diószegi Zsuzsa 0364-733867, 0740-067977

Márton Erzsébet 0742-037179

Nagy Lajos 0729-835674

László Györgyi 0727-192841

Palczer János 0264-545189

Sáska Pál 0264-441154.

Szabó István 0748-140551.

Szakács Éva 0264-550442, 0743-670685.

Székely Lavotta 0748-036290

Szócs János 0742-690881

Szócs Miklós 0264-550310, 0740-061741

Tóthpál Tamás 0748-664821

Vas Géza 0742-659570